

Biskop Atle Sommerfeldt:

Fremtiden – vår felles utfordring

Spesialrådgiver i Norges Kristne Råd, Dag Nygård, slår fast at den religionspolitiske alliansen mellom frikirkeledere og Human-Etisk Forbund ikke er kompromitterende (Vårt Land 18.januar). Han mener at allianser i enkeltsaker på tvers av livssyn ikke er vanskelig. Det er jeg helt enig med ham i. Troen på Gud gjør at vi med frimodighet kan bygge allianser med alle mennesker og organisasjoner av god vilje. Det oppsiktsvekkende er at de religionspolitiske frikirkelederne nå tydeliggjør at kristendommens posisjon i skolen, på sykehusene, offentlige arenaer, nasjonale begivenheter og som forankring av statens verdigrunnlag, er en enkeltsak. Jeg mener at kristendommens stilling i samfunnet og videreutvikling av det norske folks kristne arv ikke er en enkeltsak, men en hovedsak.

En viktig sak som det er for lite oppmerksomhet på er ønske om å sekularisere gravferdsforvaltningen. I dag er det slik at Stortinget på vegne av fellesskapet har overlatt ansvar og myndighet til Den norske kirke til å forvalte Gravferdsloven av 1997. Med virkning fra 1.1.2012 har Stortinget enstemmig vedtatt å videreføre dette. Også Kirkemøtet har besluttet at Den norske kirke vil fortsette å utføre denne tjenesten på vegne av fellesskapet. Ståsettutvalget gjentar altså en anbefaling som er avvist av Stortinget ved flere behandlinger. For å sikre at ikke kommunene finner på å følge flertallet av lokalbefolkningens ønsker, foreslår Ståsettutvalget å innskrenke kommunenes rett til å bestemme hvem som skal stå for gravferdsforvaltningen. Det er nok et eksempel på at det krever autoritære midler å holde religionen utenfor det offentlige.

Når Stortinget fastholder Den norske kirke som gravferdsforvalter, er det flere grunner til det. Den ene er at Den norske kirke ved fellesrådene har bygd opp kompetansemiljøer og utført oppdraget på en god måte. Siden denne ordningen først ble etablert som en følge av Kirkeloven av 1996, er utredninger fra før 1996 lite relevante. Også Bakkevig 1 hadde et begrenset erfaringsmateriale til å vurdere ordningen. Da gjenstår Gjønnnesutvalgets konklusjoner, som på dette punktet ble avvist av et samlet Storting. Kommunene skal, i følge Ståsettutvalget, bli pålagt å bygge opp egne kompetansemiljøer med de økte kostnader det vil medføre, for å tilfredsstille et meget uklart og i verste fall autoritært prinsipp.

Det er imidlertid et langt viktigere perspektiv på denne saken. Utredningene fra 1970 og til langt inn på 90-tallet ble formet av forestillingen om at religionen ville forsvinne fra folks liv - slik datidens sosiologer hevdet. Men i dag uttrykker folk sin tilhørighet til religionen tydeligere enn før. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at mange bruker gravplassene som steder for religiøse ritualer og handlinger. Det har på en ny måte aktualisert betydningen av at gravstedene forvaltes innenfor en religiøst forankret organisasjonskultur. Gravlundene er «de dødes hage». Men de er også de levendes sted for identitet og forankring i en verden som endrer seg hurtig. Den norske kirke er samfunnets største kompetansesenter på religion, og er til stede i hvert eneste lokalsamfunn i Norge med denne kompetansen. Så må vi i Den norske kirke hele tiden sørge for at forvaltningen utøves i respekt for både avdøde og pårørendes livssyn og religion. Rapportene fra de lovpålagte fellesmøtene som har vært holdt om dette i 2012, bekrefter at Den norske kirkes fellesråd utfører dette oppdraget på en solid måte.

Nygård, sammen med Fragell og andre HEF-ere, gjør oppmerksom på at frikirkenes kamp mot statskirken er eldre enn Human-Etisk Forbund. Det er jeg klar over. Men kampen for å bli anerkjent som en legitim del av det norske samfunn og ikke dissenterne, tilhører det forrige århundre. Dagens frikirkelige allianse med Human-Etisk Forbund handler ikke om anerkjennelse, men om likhet. Og som Human-Etisk Forbund postulerer : Siden det bare er Den norske kirke som er til stede i alle lokalsamfunn, krever likhetsprinsippet at ingen kan ha skolegudstjenester siden andre livssyn ikke har kapasitet til å gi alternative tilbud over alt på samme måte.

Ut fra den samme innfallsvinkel anbefaler Stålsettutvalget at «...det fysiske inntrykket på gravplasser (utsmykninger mv.) utformes slik at alle livssyn gis en likeverdig behandling». I realiteten risikerer vi altså at gravstedene frakobles religion av hensyn til den meget lille minoriteten som ikke har noen religiøs tilknytning i dagens Norge. Hva har man da tenkt å gjøre med eksisterende religiøs symbolikk på gravplassene våre?

Denne argumentasjonen er ikke bare skeptisk til at tros- og livssynssamfunn kan være aktør for det offentlige, men ser det som problematisk at religion har en sentral rolle i det offentlige rom og tros- og livssynssamfunn som aktør for det offentlige er uønsket. Dette gjelder enten det er alle tros- og livssynssamfunn som utfører dette - som ved vigslor - eller ett som administrerer, men ikke utfører for alle, som ved begravelser. Konsekvensen er at henvisningen, ikke bare til Den norske kirke men også til kristendommen må ut av både grunnlov og skolens formålsparagraf, det er diskriminerende å ha sykehusprester og fengselsprester og det er sjenerende at Den norske kirke i Utlandet har avtale med DU om krisehåndtering.

Stålsett-utvalgets 8 prinsipper for det livssyns åpne samfunn gjør ikke en slik likhetsideologi nødvendig. Selv om utvalget understreker at statens aktivt bør understøtte tros- og livssynssamfunn, fastholder de likevel en etter min oppfatning uheldig skille mellom stat og samfunn. Stat og samfunn er selvfølgelig ikke det samme, men dersom en skiller stat og samfunn svekkes staten som uttrykk for folkeflertallets verdier og livsoppfatninger. Det er ingen nødvendig konsekvens av statens endrede relasjon til Den norske kirke og slett ikke av religionsfrihetsprinsippet. Derimot er det nødvendig for å fremme en sekularistisk ideologi og agenda som skal pådyttes folket. At sekularistene skyver muslimer og frikirker foran seg gjør saken verre.

Alliansen mellom frikirkene og HEF blir forståelig når Nygård sier at deres religionspolitiske agenda har vært og fortsatt er «avskaffelse av statsreligionen». Siden statsreligionen var den evangelisk-lutherske tro med Den norske kirke som institusjonell ramme, betyr det at dens posisjon må bekjempes. Den norske kirke må ut av fellesarenaene og religionen skal inn i det private rom og de nære religiøse fellesskap.

Et vesentlig element i denne strategien er å snakke ned statsreligionens institusjonelle forankring i Den norske kirke: Biskoper og prester klamrer seg til makten og statspensjonene, de dømte går ikke i kirken, kirkene er nesten tomme, de unge lar seg konfirmere for pengenes skyld og folk følger sine døde til graven i kirkelige seremonier siden de ikke har andre alternativer. Harddata i form av oppslutning nedskrives og ulike meningsmålinger med varierende validitet, blir sannhetskriterier. Men i dette perspektivet handler ikke religion først og fremst om hva folk hevder, men hvordan de handler. Folk stemmer med føttene.

Religiøse og livssynsminoriteter må selvsagt gis beskyttelse og støtte på lik linje med Den norske kirke. Dette ble i realiteten sikret på 1990-tallet. Jeg håper de frikirkelige religionspolitikere vil innfinne seg i nåtiden og se hva som er vår felles utfordring i møte med en fremtid som blir stadig mer pluralistisk, også på religionens område. Da er neppe religionsbekjemperne i Humanetisk Forbund naturlige samarbeidspartnere.